

KÖNYVTÁRI TÁJÉKOZTATÓ

KÜLFÖLDI LAPSZEMLE

K i a d j a

az Országos Széchényi Könyvtár

2. évfolyam

6. szám

1956. június

Rafikov, A. H. - Szkripkina, T. I.:

A SZOVJET TUDOMÁNYOS AKADEMIA LENINGRÁDI INTÉZETEINEK TUDOMÁNYOS KÖNYVTÁRAI

A Tudományos Akadémiának fennállása első századában csak egy könyvtára volt. De már a XIX.sz. első felében az egyes akadémiai intézetek szervezésével egyidőben létrejöttek az első szakkönyvtárak. A Tudományos Akadémia legrégebb intézeti könyvtára az Ázsiai Múzeum Könyvtára. 1818-ban létesült, amikor az akadémia Keleti Intézetének alapításakor a Képzőművészeti Múzeum /-Szépművészeti Múzeum/ és a Tudományos Akadémia Könyvtára állományából a keleti kultúra és tudomány fejlődéstörténetére vonatkozó könyveket, kéziratokat, érmeket és más tárgyakat ide helyezték át. Ezután alakult a Növénytan Múzeum Könyvtára /1824/, az Állattani Múzeum Könyvtára /1831/ és a pulkovói Csillagászati Főosztály Könyvtára /1839/.

Az akadémiai intézeti könyvtárak jelentőségéről F. Brand akadémikus, az Állattani Múzeum igazgatója ezt írta: "A gyűjteményeinkben őrzött tárgyakat nem lehetne sem elég gyorsan meghatározni, sem pedig tanulmányozni, ha nem állnának rendelkezésre a szükséges kézikönyvek, amelyek mindig hozzáférhetők, hanem azokat a máshol lévő Akadémiai Könyvtárból meghatározott időpontokban kaphatnánk csak meg.^{1/}

^{1/} Brand, F. F.: Zoologiceszkij i zootomiceszkij muzej. - Zapiski Akademii Nauk, 7. köt. /1865/ 1. r. 31-32. lap.

Az akadémiai tudományos intézeti könyvtárak hasznos tevékenységét a XIX. sz. második felében már teljes mértékben elismerték. Meg kell állapítanunk, hogy a tudományos intézetek könyvtárait a szakirodalom jó gyűjteményeinek tekintették.

Igy például a pulkovói obszervatóriummal egyidőben, 1839-ben alapított obszervatóriumi könyvtár a XIX. sz. közepén olyan elsőrangú gyűjtemény, amelyben a csillagászat és a rokontudományok teljes irodalma megtalálható.

A pulkovói obszervatórium leírásában A. N. Szavics professzor, a neves csillagász kijelenti, hogy az obszervatórium könyvtára "ritka teljességénél és gazdagságánál fogva nevezetes. Megtalálható itt az ó- és középkor csillagászainak minden rájuk maradt műve, valamint a legújabb többé-kevésbé fontos könyvek a csillagászat és a rokontudományok területéről, a különböző csillagvizsgálók kiadványai és évkönyvei, a tudományos akadémiák és tudós társaságok kiadványai... Aligha lehet másutt annyi anyagot találni a csillagászat történetének tanulmányozásához, mint itt Pulkovóban...^{1/}

Idézhetnénk hasonló nyilatkozatokat a többi könyvtárakról is: az Ázsiai Muzeuméről, a Növényzeti Muzeuméről.^{2/}

Az új akadémiai intézetek megalakulásával egyidejűleg szaporodik a XIX.sz. második felében és a XX. sz. elején a szakkönyvtárak száma is.

Megalakul a Geológiai Muzeum Könyvtára /1880/, a Kémiai Intézet Könyvtára /1881/, a Speciális Zoológiai Laboratorium Könyvtára /1894/, a Bickémiai és Növényélettani Laboratorium Könyvtára /1890/, az Élettani Intézet Könyvtára /1906/, a Puskin Muzeum Könyvtára /1906/, az Akadémiai Levéltár Könyvtára stb.

Rendkívül gazdag gyűjteményeik ellenére az akadémiai intézetek könyvtárai a Nagy Októberi Forradalomig zárt könyvtárak voltak, csak szűk olvasóköz, néhány tudós számára voltak hozzáférhetőek; távol állottak a néptől és az élet mindennapi követelményeitől.

A cári kormányzat nem fordított kellő figyelmet ezekre a könyvtárakra; főként az intézetekben dolgozó tudósok féltő szeretete és gondoskodása tartotta őket életben. Ezek a tudósok törődtek az állomány gyarapításával, ők kísérték szemmel a megjelenő irodalmat, amelyet néha saját költségükön vásároltak meg.

Ilyen módon szép számmal gyűlt össze könyv, értékük is nagy volt, de elhelyezésük elégtelen, feldolgozásuk rossz, használatuk kismértékű volt.

1/ Szavics, A. N.: Opiszanie Glavnoj v Roszszii Nikolaevszkoj Obszervatorii na Pulkovszkoj gore, bliz Sz. - Peterburg. - Morzskoj Szbornik, 8. sz. Szentpétervár, 1855.

2/ Imperatorszkaja Akademia Nauk 1889-1914. 2. köt. Materialu dlja isztorii akademiceszkih ucreszdenij za 1889-1914 gg. 2. r. Petrograd, 1917. 229-235.lap.

kü volt.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom új korszakot nyitott meg az orosz tudomány fejlődéstörténetében.

.....

Sz. I. Vavilov akadémikus ezt írja: "A szovjet tudomány fejlődésének szemléltető példája a szovjet Tudományos Akadémia története: a szovjet korszak évei alatt a zárt tudományos intézetből, amelynek néhány kis kísérleti intézete és sok sztatikus muzeuma, könyvtára, levéltára volt, kutatóintézetek, obszervatóriumok, laboratóriumok, fiókiintézetek és megfigyelőállomások óriási, a világon a legnagyobb szervezete lett."^{1/}

A szovjet hatalom első éveitől kezdve rövid idő alatt számos kutatóintézet létesült. Az akadémikusok kis laboratoriumai, gyűjteményei, a Tudományos Akadémia muzeumai csakhamar modernül felszerelt, számos munkatárossal dolgozó intézetekké alakultak, amelyek előtt új, felelősségteljes feladatok állanak.

Az egységes tervnek alárendelt nagyszabású tudományos munka könyvellátását nem tudták ellátni az egyes, egymással semmiféle kapcsolatban nem álló, állományukat előre meg nem határozott terv szerint gyarapító és azt gyakran elavult módszerekkel feldolgozó könyvtárak. A könyvtári szervezetnek olyan új formáját kellett megteremteni, amely a Tudományos Akadémia intézeti szervezetének megfelel.

Ilyen újjászervezés kezdődött meg 1929-ben I. I. Jakovnik professzor, a Tudományos Akadémia Könyvtárának igazgatója, az ország egyik legnevesebb könyvtári szakemberének vezetésével. A Tudományos Akadémia Könyvtárának vezetése alatt egységes könyvtári hálózattá egyesült az akadémiai intézetek 29 különféle szervezete, állományu és munkamódszerű könyvtára.

A munka tervezését, az állománygyarapítást és a feldolgozást a szakkönyvtárak a Tudományos Akadémia Könyvtárának közvetlen vezetésével és részvételével végezték. A szakkönyvtárak munkája az akadémiai tudományos intézetek könyvellátására összpontosult.

A legtöbb szakkönyvtár dolgozója az Akadémiai Könyvtár állományába került, s ez lehetővé tette, hogy velük szemben a könyvtárosi ismeretek terén megfelelő követelményeket lehessen támasztani és meg lehessen szervezni szakmai továbbképzésüket.

A Szovjetunió Tudományos Akadémiájának Könyvtára tehát mint adminisztratív és módszertani központ megkezdte az akadémiai tudományos intézetek szakkönyvtárai munkájának egységes tervezését.

A könyvtárügy újjászervezése a Tudományos Akadémia keretében teljesen megváltoztatta a munka képét, lehetőséget nyújtott a szakkönyvtárak számos fontos kérdésének megoldásához. Ilyenek az akadémiai könyvállomány központi katalógusának felállítására, az új szerzeményekről készített nyomtatott katalóguscédulák készítése, tájékoztatás az új szerzeményekről. A hangsúlyt az intézeti könyvtárak állományának rendszeres és tervszerű gyarapítására fektették s ezek a legújabb és legidősebb műveket kapták.

^{1/} Vavilov, Sz. I.: Nauka Sztalinszkój épojá. Moszkva, 1950. 23.lap.

1934-ben a Népbiztosok Tanácsa határozata alapján számos akadémiai tudományos intézetet és könyvtáraikat Moszkvába helyezték át. Ezekhez tartozott a legtöbb fizikai-matematikai, kémiai, geológiai és földrajzi állományú könyvtár.

Ezzel kapcsolatban megszervezték az Akadémiai Könyvtár új osztályát, a szakkönyvtári hálózati osztályt. Feladata az akadémiai intézeti szakkönyvtárak szerzeményezése, katalogizálása és tudományos-módszertani vezetése Moszkvában és közvetlen környékén.

A Szovjet Tudományos Akadémia Könyvtára és hálózata jelenleg a legnagyobb és legértékesebb állományú szovjet könyvtári szervezet.

Az akadémiai tudományos intézeti könyvtárak munkatapasztalatai értékes anyagot szolgáltatnak a könyvtári gyakorlat számára a központi beszerzés és az egységes tudományos könyvtári hálózat szervezése szempontjából a Tudományos Akadémia keretében.

A hálózat teljes mértékben bevált. A tudományos-módszertani vezetés, a központi beszerzés, a munka pénzügyi ellátása és tervszerű szervezése emelte az akadémiai tudományos intézeti könyvtárak színvonalát, megjavította munkájuk minőségét s a könyvtárak tevékenységét az akadémiai terv teljesítésére összpontosította.

1950-ben az akadémiai intézetek tudományos könyvtárainak hálózatába 42 könyvtár tartozott: Moszkvában 29, Leningrádon 13. Ezek szerkezete egységes státust alkotott. Ezenfelül a központositott beszerzés Moszkvában, Leningrádon és közvetlen környékükön 140 könyvtárat látott el.

1954-ben, huszonöt évvel a központositott szakkönyvtári hálózat megszervezése után a Szovjet Tudományos Akadémia Könyvtárában egyesült intézeti könyvtári hálózathoz 35 szakkönyvtár tartozott /19 könyvtár dolgozó az Akadémiai Könyvtár állományába tartoztak/, könyvállományuk 2,611.600 kötet volt.

A leningrádi akadémiai intézmények szakkönyvtárai között a k u t a t ó i n t é z e t i k ö n y v t á r a leggyakoribb típus.

E könyvtárak között vannak olyanok, amelyeknek nagy történelmi múltjuk, országos, sőt világviszonylatban is nagy jelentőségük van. Így például a Növényzeti Intézet Könyvtára joggal büszke a szovjet és világviszonylatban teljes növényzeti könyvállományra. Megtalálhatók a XV-XVIII. sz. legritkább kiadványai, a XV. és XVI. sz. legrégebb növényzeti nyomtatványai, Karl Linné műveinek első kiadásai /köztük a Species plantarum 1754-ből/, a "Rossica" gyűjtemény. A könyvtár állománya a botanika minden ágát és rokontudományait egyaránt tükrözi. Nagyon értékesek a könyvtár sokéves szovjet és külföldi folyóiratévfolyamai, amelyeket több mint száz éve gyűjtenek.

Igen gazdag szakirodalmi állománya és sok ritka kiadása van az Állattani Intézet könyvtárának is. Itt együtt van majdnem az egész világ állattani irodalma: szakfolyóiratok teljes évfolyamai, rendszertani alapon rendezett különlenyomatok tizezrei, számos híres zoológus könyvtára. Reference és rokonszakmai irodalom egészíti ki

az állományt. Az Állattani Intézet Könyvtára végzi az Intézet könyvellátásán kívül az országos jelentőségű múzeum ellátását is.

Hasonló komplex könyvellátási feladatot lát el a Néprajzi Intézet Könyvtára. Itt őrzik K. K. Gil'zen, É. É. Uhtomszkij, N. V. Kirillov, L. Ja. Sternberg és V. V. Radlov akadémikus és más kiváló etnográfusok és tudósok könyvtárait.

A könyvtár állományában ritka és régi néprajzi, embertani, régészeti könyveket, földrajzi és művészeti irodalmat és jó szakmai referenciakönyvtárat találunk. Fontos és értékes darabjai az Antropológiai Társaság kiadványainak teljes sorozata, a Földrajzi Társaság és osztályainak kiadványai, a Tudományos Akadémia és más tudományos intézmények néprajzi és régészeti tárgyú jelentései, jegyzőkönyvei és gyűjteményei. Az intézet kiadványaiért cserébe a könyvtár megkapja a népi demokratikus országok, Németország, Franciaország, Belgium, Amerika, India, Ausztrália stb. tudományos társaságainak, intézményeinek, múzeumainak, egyetemeinek kiadványait. Megtalálhatók a külföldi folyóiratok teljes évfolyamai, pl.é Zeitschrift für Ethnologie, Zentralblatt für Anthropologie, Annual Reports of the Bureau of Ethnology of the Smithsonian Institution, Anthropological Papers of the American Museum of Natural History, Archiv für Anthropologie, stb.

A Csillagászati É obszervatórium Könyvtárában megvan a csillagászat és a rokentudományok: matematika /analízis és geometria/, elméleti mechanika, fizika, geodézia, stb. világirodalma, sok európai és amerikai tudós társaság és intézmény, akadémia kiadványai és dolgozatai. Gazdag gyűjteményt alkotnak az egész világ obszervatóriumainak kiadványai és a csillagkatalógusok. Az állományhoz jelentős számú XVI.-XVII. sz.-i könyv és atlaszgyűjtemény tartozik.

A kisebb gyűjtőkörű, de igen nagy mértékben teljes könyvtár példája az I. P. Pavlov Fiziológiai Intézet, az Elméleti Csillagászati Intézet és a Fizikai-Technikai Intézet Könyvtára.

A Fiziológiai Intézet Könyvtárának fiókjá van az intézeti laboratóriumok mellett Pavlovban /Koltuszban/, ahol gondosan kiválogatott szakirodalom áll a tudományos munkatársak rendelkezésére. Itt őrzik I. P. Pavlov magánkönyvtárát is.

Országos viszonylatban legjobb társadalomtudományi szakkönyvtáraink közé tartozik a leningrádi akadémiai intézeti könyvtári hálózat keretében az Orosz Irodalmi Intézet Könyvtára, a Történeti Intézet leningrádi osztályának, az Anyagi Kulturtörténeti Intézet leningrádi osztályának könyvtára.

Az Orosz Irodalmi Intézet Könyvtára egy időben létesült az 1906-ban alapított Puskin Múzeummal. Magját A. Sz. Puskin magánkönyvtára, társainak, rokonainak és kortársainak /Andrej Puskin, P. A. Pletnev, a Vrevszkij család Trigorieckij faluból, Pavlisev, Grecs, stb./ élete és munkássága kutatóinak és művei kiadóinak gyűjteményei alkotják.

A könyvtár őrzi számos XVIII., XIX. és a folyó XX. század sok írójának, kritikusának, irodalomtörténészének és könyvgyűjtőjének

könyvtárát is. /I. F. Bogdanovics, V. A. Zsukovszkij, Ja. P. Polonszkij, V. Garsin, F. M. Dosztoevszkij, A. Majkov, A. A. Tihonov /Lugovo/, N. A. Koltjarevszkij, K. N. Leont'ev, /Sceeglova/, K. R. Daskovü, A. A. Bleck és mások könyvtárait./

Az Orosz Irodalmi Intézet Könyvtára olyan tudományos kutató intézethez tartozik, amely az újabb orosz irodalom tanulmányozásával foglalkozik. Birtokában van tehát az orosz irodalom műveinek a XVIII. sz. végétől napjainkig, irodalomtörténeti és történeti-irodalmi irodalomnak, a folyóiratokban megjelent első közléseknek, az írók művei első kiadásainak, külföldi művek orosznyelvű és orosz írók idegennyelvű fordításainak. Különösen gazdag Puskin és Lermontov kora, műveik első kiadásai, éltükben megjelent és posthumus összes művek kiadásai.

A Történeti Intézet leningrádi osztályának könyvtára alapját az 1834-ben alapított Régészeti Bizottság Könyvtára alkotja. A könyvtár állományába kerültek a Könyvtudományi Intézet /?/ könyvei, N. P. Lihacsev könyvgyűjteménye, Sz. A. Zsebeljev akadémikus könyvtára. Külön osztálya a könyvtárnak a Szovjetunió és a nyugateurópai országok /Franciaország, Olaszország, stb./ történetének irodalma.

A könyvtár őrzi a történészek számára oly fontos hivatalos kiadványokat, a forradalomelőtti Oroszország Állami Tanácsának, a különböző minisztériumoknak irattárát, a főiskolák életére jellemző okmányokat, hadtörténeti iratokat /például Kutuzov jelentéseit az 1812-13 évi hadjáratról, a XVIII. századi háborúkra vonatkozó iratokat, hadparancsokat, a hadsereg felszerelésére vonatkozó okmányokat a XIX. sz. első negyedéből/. Szépen van képviselve a könyvtár állományában a XVIII. sz. első negyedének polgári sajtója, érdekes okmányok, gunyiratok és számos kiadvány a francia polgári forradalom idejéből.

Az Anyagi Kulturtörténeti Intézet leningrádi osztályának könyvtára 1919-ben alakult. Állományába kerültek az Orosz Archeológiai Társaság, a Régészeti Bizottság, a Genealógiai Társaság és a Művészetpártoló Társaság könyvtárai. A könyvtár gyűjteményeiben képviselve van az egyetemes és orosz történelem, a régészet, az éremtan, a művészettudomány, a földrajz, a néprajz, az embertan, a nyelvtudomány és a paleográfia irodalma.

A könyvtárat több ízben gyarapította egyes tudósok értékes magán-könyvtárának állománybevétele /pl. B. V. Farmakovszkij, N. I. Repnikov, P. A. Putjatin, A. V. Nikitszkij, V. V. Latusev, A. V. Oresnikov, H. M. Loparev, stb./.

Bőséges nyelvészeti és filológiai irodalommal rendelkezik a Nyelvtudományi Intézet Könyvtára. Itt található a válogatásánál és tartalmánál fogva érdekes szótár- és kézikönyvgyűjtemény.

A régi intézeti könyvtárakkal együtt a leningrádi akadémiai intézeti könyvtárhálózatba sok újabban szervezett könyvtár is tartozik: a Matematikai Intézet leningrádi osztályának könyvtára, az Automatikai és Telemechanikai Intézet leningrádi osztályának könyvtára, a Szilikátkémiai Intézet Könyvtára, a Polimolekuláris Vegyületek Intézetének Könyvtára, stb. Ezeknek a könyvtáraknak nincsen régi állományuk, könyveiket

általában az intézet profiljának és tematikájának megfelelő legújabb szakirodalomból szerzik be és gyűjtik a kézikönyvtári műveket és a rokntudományok iradalmát.

Egészben véve ki lehet mondani, hogy az intézeti könyvtárak központi helyet foglalnak el a leningrádi akadémiai könyvtárak hálózatában. Állományuk /különösen a régen alakultaké/ a tudomány fejlődésének és az új tudományágak megjelenésének történetét tükrözik.

A Növénytan Intézet Könyvtárában őrzik a régi "fűvészkönyveket", az első növénytan műveket /az első 1484-ben Mainzban, abban a nyomdában nyomtatták, amelyet Gutenberg alapított/. Ezek a könyvek elmondják mindazt, amit az időtájt a növényekről tudtak, ezért sok fogalom van kapcsolatban babonákkal, mágiával, varázslással. Később azután egymás után jelentek meg a növénytan egyes ágazatai megalapítóinak - Leuwenhoek, Hooker, Grew, Malpighi, Karl Linné - klasszikus művei. A XIX. és XX. századi kiadványok közé tartoznak a Szovjetunió és a világ minden országa flórájának gyűjteménye, a növénytan klasszikusainak művei, növénytan szakkönyvek a földgömb minden nyelvén.

Ilyen háttérből jól emelkedik ki a szovjet időszak növénytan szakkiadványainak jelentős szaporodása, amit a tudomány eddig nem látott virágzása, gyakorlati való kapcsolata és az a segítség indokol, amit a népgazdaságnak nyújt.

A leningrádi akadémiai intézetek szakkönyvtáraiban őrzik számos nagy tudós és író magánkönyvtárát.

Nagyjelentősége van az intézeti könyvtárakban maguknak az intézeti kiadványok teljes gyűjteményének, amelyek hosszú évtizedeket ölelnek fel, valamint máé, akár orosz, akár külföldi azonos kutatási területű tudományos intézetek kiadványsorozatainak.

A szak- és segédkönyvtári gazdag állományt a legkülönbözőbb nyelvű teljes folyóirat-sorozatok és a rokntudományok alapvető szakirodalmá egészíti ki. A külön tértelt különlenyomatok tízezrei, az intézetekben megvédett disszertációk még teljesebbé teszik a szakirodalmi állományt.

Az intézeti könyvtárak méltán válnak becsületére a leningrádi intézményeknek.

Tekintettel e könyvtárak rendkívül jelentőségére, - nemcsak a Szovjetunióban ismerik ezeket, hanem messze a határokon túl is, - állományukat nemcsak az új szakirodalomból egészítik ki, hanem a hiányzó régebbi kiadványokkal is.

A leningrádi akadémiai intézeti könyvtárak hálózatához tartozik a Tudományos Akadémia számos **L a b o r a t ó r i u m á n a k** könyvtára is: az 1947-ben alapított Limnológiai Laboratóriumé, az 1950-ben alapított Praecambrium-korszak Laboratóriumé és a Szénföldtani Laboratóriumé, az 1952-ben alapított Repüléstani Laboratóriumé, az 1954-ben alapított Félvezetők Laboratóriumé. Ezeket a könyvtárakat nemrég alapították. Éppen ezért állományukat a legújabb szak- és tájékoztató irodalomból gyarapítják.

A laboratóriumok és a nemrégiben alapított intézeti könyvtárak állományának régi irodalommal való kiegészítése nem célszerű. A szűk hely, a több mint esekély könyvtárosi létszám /rendesen egy, legjobb esetben két fő/ nem teszi lehetővé nagymennyiségű olyan régi irodalom beszerzését, amit ritkán keresnek.

Az ilyen könyvtáraknál fontosabb, ha a figyelmet az alapvető /orosz és külföldi/ szakirodalomra, a marxizmus-leninizmus klasszikusainak műveire, kézikönyvekre, az alapvető társadalmi-politikai irodalomra, más szakmailag rokon tudományos intézetek kiadványaira összpontosítjuk.

A könyvtáros figyelme a meglévő állomány feltárására irányuljon; erre persze nincs ideje, ha a régi és rokontudományi kiadványok beszerzését állítja az első helyre. Arra is kell gondolnia, hogy a nehezebben hozzáférhető régi kiadásokat Leningrád más nagykönyvtáraiból vagy könyvtárközi kölcsönzés útján meg lehet szerezni. A későbbiek során, ha az intézmény munkája növekszik, kiszélesedik, az intézeti laboratóriumot újjászervezik stb., a könyvtár szerzeményezésének profilja is szélesedhetik.

Külön csoportot alkotnak a leningrádi akadémiai intézeti könyvtárak hálózatában a t á r s a s á g o k k ö n y v t á r a i : Ásványtani Társaság Könyvtára /1817/, a Földrajzi Társaság Könyvtára /1845/, a Kémiai Társaság Könyvtára /1877/, a Rovartani Társaság Könyvtára /1860/.

Alapításuk idejét tekintve a Szovjetunió legrégebb tudományos könyvtárai közé tartoznak.

Az Ásványtani Társaság Könyvtára nevezetes ásványtani, földtani, közettani, kristálytani irodalommal, nagyszámu különlehyomattal, külföldi folyóiratokkal /Zentralblatt für Mineralogie, Geologie und Paleontologie, Neues Jahrbuch für Mineralogie, Geologie und Paleontologie, Zeitschrift für Mineralogie, Zeitschrift für Geologie, stb./ rendelkezik.

Az Össz-szövetségi Földrajzi Társaság Könyvtárában teljes gyűjteménye található a földrajzi, néprajzi, statisztikai, természettudományi /főként földtani/ és a történeti tudományoknak. A könyvtár őrzi Ju. M. Sokal'szkij akadémikus rendkívül értékes magánkönyvtárát.

A Rovartani Társaság könyvtárát rovartani /alaktani, anatómiai, rendszertani, földrajzi elterjedést, embriológiai, paleontológiai/ folyóiratok, sorozatok, brosurák, könyvek és különlehyomatok alkotják, - ezek különösképp az izeltlábuakra vonatkoznak, valamint általános állattani, természettudományi folyóiratok, akadémiák, muzeumok, tudós társaságok stb. kiadványai.

Az Össz-szövetségi Kémiai Társaság Könyvtára birtokában ritka teljes folyóiratsorozatok vannak: "Zsurnal Ruszszkogo Fiziko-himicseszkoje Obszesztva", a társaság jegyzőkönyvei és közleményei, külföldi folyóiratok mint Chemisches Zentralblatt, Chemical Abstracts, Zeitschrift für analytische Chemie, Helvetica Chimica Acta, és számos más folyóirat.

A társulati könyvtáraknak számos olvasója van: tudományos dolgo-

zók, mérnökök, aspiránsok, egyetemi hallgatók. Tudományos dolgozók gyakran más városokból is felutaznak, hogy a könyvtárat használhassák.

Meg kell azonban mondanunk, hogy a társulati könyvtárak állománya nincsen kellőképpen feltárva. Katalógusaik nem érik el a kellő színvonalat, gyenge a bibliográfiai munka, a rendkívül érdekes tudománytörténeti dokumentumok néha ismeretlenek maradnak az olvasók előtt.

A leningrádi akadémiai intézmények könyvtársai közül a Tudományos Akadémia szakkönyvtárainak hálózatához tartoznak a m u z e u m i k ö n y v t á r a k is: a Földtani Múzeum Könyvtára, a Lomonoszov Múzeum Könyvtára, a Központi Talajtani Múzeum Könyvtára, a Vallástörténeti Múzeum Könyvtára. E könyvtáraknak csak szűk szakmai jelentőségük van, amit a muzeumi munka és a kiállító tevékenység magyaráz. Így például a Lomonoszov Múzeum Könyvtárában Lomonoszov és kortársainak műveit, tudományos munkásságukat tárgyaló könyveket, olyan XVII-XX. századi történeti, filozófiai, természettudományos, építészeti és művészeti tárgyú műveket gyűjtenek össze, amelyek Lomonoszov tevékenységét és tudományos örökségét tárják fel.

A muzeumi könyvtárak jobbara segédkönyvtári feladatot oldanak meg, állományuk nagyszabású gyarapítása ennél fogva nem is célszerű.

A leningrádi akadémiai intézeti könyvtárhálózatban vannak t a - n u l m á n y i é s t á j é k o z t a t ó j e l l e g ű k ö n y v - t á r a k is.

A Tudományos Akadémia Filozófiai Tanszékének és Idegennyelvi Tanszékének Könyvtárai valamennyi leningrádi akadémiai intézmény dolgozójának rendelkezésére állanak.

A Tudományos Akadémia Levéltárának Segédkönyvtárát 1910-ben alapították. A könyvtár gyűjti az egyes intézmények történetére vonatkozó dokumentumokat, jegyzőkönyveket, beszámolókat és más akadémiai kiadványokat, tájékoztató és bibliográfiai adatokat egyes tudósok életéről és tevékenységéről, valamint történeti folyóiratok évfolyamait.

A leningrádi intézeti szakkönyvtárhálózatba tartozik a T u d o - s o k G o r k i j H á z á n a k K ö n y v t á r a is, amely a tudósok és családtagjaik rendelkezésére áll. Ez a könyvtár rendszeres munkája mellett rendszeresen szervez érdekes olvasóbankéteket, ahol - legtöbbször a szerző jelenlétében - szépirodalmi és népszerű tudományos műveket vitatnak meg. A konferenciákkal egyidőben kiállításokat is rendeznek.

Tipus szerint ezekhez a könyvtárakhoz csatlakoznak a város központjától messzefekvő intézeti könyvtárak mellett működő könyvtárak.

Pavlovban /Koltusi/ az Élettani Intézet laboratóriumának tudományos könyvtára mellett közművelődési könyvtár is működik, amely szépirodalommal, népszerű-tudományos és társadalmi politikai művekkel látja el a Koltusi-ban élő tudományos dolgozókat.

Hasonló könyvtár van Lesznijben a Fizikotechnikai Intézet tudományos könyvtára mellett.

Most, amikor befejeztük a leningrádi tudományos intézeti könyvtárak típusainak rövid szemléjét, figyelmünket elsősorban arra a szoros

kapcsolatra kell fordítanunk, amelyben a könyvtárak a szovjet tudomány feladataival és igényeivel állanak.

A szakkönyvtárak olvasóinak zömét a szóbanforgó intézet vagy intézmény tudományos dolgozói és aspiránsai alkotják ugyan, de egyúttal megfelelnek a Szovjetunió számos olvasójának, a legkülönbözőbb foglalkozású és szakmájú emberek szóbeli és írásbeli igényeinek is.

A leningrádi tudományos intézetek könyvtáraiban gyakran hónapokig, évekig dolgoznak más városokból való tudósok és egyetemi hallgatók, mert a tudományos munkájukhoz szükséges irodalom csak ott található meg.

A leningrádi Anyagi Kultúrtörténeti Intézeti Könyvtár olvasói között ott vannak az Intézet tudományos dolgozóin kívül a többi kutatóintézet és állomás dolgozói is.

Rendezők és forgatókönyvírók keresik fel a könyvtárat adatokért. Az ásatások eredményéről szóló irodalom érdekli a legkülönbözőbb foglalkozású embereket: orvosokat, mérnököket, botanikusokat.

Minden évben kirándulnak az iparművészeti iskola tanulói a könyvtárba, hogy a mozaikkal kapcsolatos anyagot tanulmányozzák.

A Földrajzi Társaság Könyvtára az ország különböző vállalataitól kap levelet. Például a Kirov gyár mérnökei azzal a kéréssel fordultak a könyvtárhoz, hogy a turbina építéshez szükséges kábelre minimális hőmérséklet-táblázatot közöljék velük. Utörök az iránt érdeklődnek, honnan származik a Moszkva, Kiev, Volga név. A Tengeri Atlasz szerkesztője az egyes expedíciókra, vízhőmérsékletre, sótartalomra, áramlási sebességre vonatkozó adatokat kér, stb.

Vidékről a legkülönbözőbb kérések érkeznek: irodalmat kérnek a tengerfenék lejtőiről, adatokat Nagurszkijról a szovjet sarki repülőőről, stb.

A Lenfil'm /leningrádi filmgyártó vállalat/ művészei és rendezői, a kartonfestőgyár rajzolója állandó látogatója a Néprajzi Intézet Könyvtárának. Anyagot, irodalmat, illusztrációkat keresnek a vásznak és jelmezek díszítéséhez.

A Növénytan és Állattani Intézetek Könyvtárait felkeresik pl. a Népművészeti Ház művészei. Az Ichtiológiai Intézet munkatársai felvilágosítást kérnek a Nyelvtudományi Intézet Könyvtárától az egyes halfogási módok nevének magyarázatát illetően. A példákat vég nélkül lehetne sorolni.

A leningrádi akadémiai intézetek könyvtárai 1954-ben olvasóknak 16.845 szóbeli és 1000 írásos tájékoztatást adtak.

Ez azt bizonyítja, milyen szoros kapcsolatban állnak szakkönyvtáraink a mindennapi élettel, mennyire megváltozott jellegük a forradalom előtti időhöz viszonyítva, amikor nagynéha látogatta őket egy-egy tudós.

A legkülönbözőbb szakmák érdeklődése a szakkönyvtárak iránt viszont arról az országos jelentőségű és értékes anyagról tanuskodik, amit ezek a könyvtárak őriznek.

Feladataikat tekintve a legkülönbözőbb könyvtárak tartoznak a leningrádi akadémiai intézeti könyvtárhálózatba. Mindegyiknek megvan

a maga sajátossága, ami a tudományos intézmény munkájának méretétől, tervétől és feladatától függ.

Együttal azonban valamennyi könyvtár egyazon feladatot lát el: a szobánforgó intézmény és munkatársainak legjobb könyvellátását.

V. I. Lenin még 1918-ban kijelentette, hogy napjainkban a könyvtárak nem lehetnek olyasféle zárt, elkülönülő, csak kisszámú olvasó részére hozzáférhető intézmények; a tudományos könyvtárakat, mint a szocializmus építésének fontos frontját jellemezte.

Ezt a gondolatot fejlesztette tovább N. K. Krupszkaja, aki számos előadásában hangsúlyozta, hogy korunkban a tudományos könyvtárak különböző helyzetben vannak, hogy szoros kapcsolatban kell lenniük a népgazdaság különböző ágáival, hogy az új társadalmi rendben sajátos feladatok állanak előttünk mind a munka tervezése, mind az olvasószolgálat, a szerzeményezés, a kiállítások, a tájékoztató és bibliográfiai munka terén.^{1/}

A régi akadémiai könyvtár is őrizte és gyűjtötte az irodalmat. Ma a szakkönyvtár azonban nemcsak tudományos könyvek gyűjteménye, hanem tudományos segédintézmény, amelynek központi feladata az olvasók ellátása olyan tudományos irodalommal, amely az élenjáró szocialista ideológiát, a szovjet kultúra és tudomány vívmányait tükrözi.

Munkaterveikbe a szakkönyvtárak a XIX. kongresszus, a párt és kormányzat későbbi határozatainak megfelelően számos olyan fontos felelősségteljes feladatot vettek fel, amely hozzájárul a népgazdaság ágainak fellendítéséhez és a nép anyagi jólétének és műveltségi színvonalának emeléséhez.

Sz. I. Vavilov akadémikus a könyvtárat kutatóintézetű laboratóriumnak nevezte. Ez kiváltképp az akadémiai intézetek és intézmények szakkönyvtáraitra illik.

A szakkönyvtár munkája álljon szoros kapcsolatban az ellátott tudományos intézmény alapvető feladataival, tematikájával, törekedjék a tudományos munkaterv irodalmi szükségleteinek maximális biztosítására.

Uj részleg alakulása, a laboratórium átalakulása önálló intézeté, új problémák feldolgozása mind tükröződjék a tudományos intézmény szakkönyvtárának munkájában is /az e tárgykörbe vágó művek beszerzése, bibliográfiák összeállítása, jegyzékek, segédkarotékok felállítására, kiállítások rendezése, stb./.

Az ilyen munka elősegíti, hogy az intézmény dolgozói teljesíthessék tervüket, valamint, hogy megismerkedhessenek az időszerű eredményekkel és nézetekkel, ezáltal fokozza a tudományos munka termelékenységét, felment az irodalom felkutatásának felesleges idővesztésétől.

Hogy e fontos és felelősségteljes feladatokat megoldhassák, a szakkönyvtárak munkája elsősorban arra irányuljon, hogy a könyvet közel hozza a tudós munkahelyéhez. Ha a tudományos intézmény dolgozószobáit, részlegeit, osztályait könyvvel látja el, kiméli a munkatársak idejét, biztosítja, hogy a munka folyamán, a kutatásnál szükséges

^{1/} Krupszkaja, N. K.: Bibliotecsnaja rakota. Szbornik sztatej. Moszkva, 1940. 68-74.lap.

könyvek kéznél legyenek. Tanusítsanak az akadémiai intézeti könyvtárak e téren még több kezdeményezést: használják fel nagyobb mértékben igen gazdag állományukat kézi és tudományos mozgó segédkönyvtárak létesítésére, amelyekre a dolgozóknak munkahelyükön állandóan szükségük van.

A könyvtári munkában a központi helyet az állomány feltárása foglalja el. Ma még a legtöbb szakkönyvtár katalógusa alacsony színvonalú, nem tárják fel teljes mértékben az állományt, formalisták, hibák és pontatlanságok akadnak bennük, nincs közöttük kapcsolat.

Az akadémiai intézmények könyvtárai tűzzék elsődleges célul maguk elé olyan katalógushálózat megteremtését, amely megfelel a tudomány korszerű fejlődésének, helyesen tükrözi az élenjáró szocialista ideológiát, a szovjet tudomány és kultúra vívmányait, olyan katalógusokat kell teremteniük, amelyek maximális mértékben tárják fel az állományt és számot vetnek a könyvtár sajátos jellegével.

A szakkönyvtár bibliográfiai munkája olyan tudományos munka, amely a könyvtárat az intézmény gyakorlati és elméleti igényeivel és feladataival kapcsolja össze.

A leningrádi akadémiai intézeti könyvtárak kötelessége az is, hogy mutatókat, kartotékokat készítsenek és tájékoztató munkát végezzenek. Külön figyelmet kell szentelniük a tudományos munkatársak mindennapos igényeinek, mind operatív tájékoztatás, mind pedig elmélyedő bibliográfiai munka révén. A bibliográfiai segédeszközök népszerűsítése is folyik /bibliográfia-ismertetés, szeminárium a bibliográfia elemeiről/.

1954-ben a Tudományos Akadémia Könyvtára megkezdte a leningrádi akadémiai intézeti könyvtárak bibliográfiai munkájának központosítását is. Azokat a bibliográfiákat, amelyeket a szakkönyvtárak készítettek, az Akadémiai Könyvtár bibliográfiai osztályának tudományos módszertani tanácsa vitatja meg. Ezekre a vitákra szakembereket is meghívnak, minden témához tekintélyes szakbírálatot kérnek fel. Ezeket a megbeszéléseket a szakkönyvtárak dolgozói örömmel üdvözölték, u.i. értékes módszertani segítséget nyújtanak.

A Tudományos Akadémia Könyvtára a hálózat összefogásával a beszerzés, feldolgozás és a bibliográfiai munka központosítását kívánja egyre nagyobb mértékben megvalósítani.

A központosított hálózat tapasztalatai megmutatták azokat az előnyöket, amelyekkel a hálózat az egyes önálló, egymástól elkülönült tudományos intézeti könyvtárakkal szemben rendelkezik.

Azoknak a tudományos kutató intézeteknek, amelyeknek könyvtárak is van, nagy figyelmet kell ezekre a könyvtárakra fordítaniuk. A tudományos kutató intézet a leghathatósabb segítséget a könyvtári tanács helyesen szervezett munkája révén nyújthatja. A könyvtári tanács összekapcsolja a könyvtárat a tudományos intézet életével, rámutat a tudományos intézet tervéből következő időszerű könyvtári feladatokra. Hogy a tudományos intézet könyvtári ellátását biztosítani lehessen, beszámolókat kell tartani a tudományos tanács előtt és az intézmény igazgatósági ülésein. A tudományos munkatársak feladata, hogy a beszerzés, katalógizálás és a bibliográfiai munka és kiállítások rendezése terén a

könyvtárnak segítséget nyújtsanak.

A Tudományos Akadémia Könyvtára a hálózattal kapcsolatban tervezi a tudományos módszertani munka fokozását, főként az egész szakkönyvtári munka megjavítására kívánja fordítani figyelmét.

Ezeket a kérdéseket a Leningrádi Akadémiai Könyvtár intézeti osztályán létesített könyvtártani csoport és az osztály tudományos módszertani tanácsa fogja kidolgozni.

Az Akadémiai Könyvtárban operatívabban kell végezni a központosított beszerzést a szakkönyvtárak részére, gyorsabban kell eljuttatni hozzájuk a kért irodalmat, több figyelmet kell fordítani az akadémiai tudományos intézmények kiadványainak központosított cseréjére.

A leningrádi akadémiai intézeti könyvtárak számára különösen fontos a rendszeres tapasztalatcsere megszervezése, a szoros kapcsolat és koordináció az akadémiai tudományos intézeti könyvtárak leningrádi és moszkvai hálózata között.

Napjainkban, amikor a szovjet tudomány előtt nagyszerű távlatok bontakoznak ki, az akadémiai intézeti könyvtáraknak megvan minden lehetőségük arra, hogy az ország tudományos fejlődéséből maguk is kivessék a részüket.

= Trudü Biblioteki Akademii Nauk SzSzsZR i Fundamental'noj Biblioteki Obscsesztvennüh Nauk AN SzSzsZR. Moszkva, 1955. II.köt. 215-226.lap.
